

Сянката от възвишението падна косо на плажа, като го раздели на две площи: тъмна и светла. Тъмната област завладяваше видимо слънчевата част от плажа. Захладня.

И тогава то ги видя всичките!

Събираха нещата си и тръгнаха към горичката, която опасваше залива, минавайки покрай него в дълга върволица. Видя всички личности от своя бивш живот.

Най-отпред вървеше Хайрия Пита, скромно и тихо, сякаш с цялото си тяло се извиняваше, че заема едно толкова хубаво място в градината на Аллах. Носеше вечното си джезве с две кафени чашки. След нея отминаха някакви хора, които Херцег не познаваше: гробари и лавкаджии, а след тях Фадил Маняк с непродадена стока, винаги в загуба! Докато на метър и половина пред него минаваше Замора, чу го как щастливо си тананика:

"Frat' Jakobo, frat' Jakobo,
 çu en dorm', çu en dorm'.
 Iru sonorigu, iru sonorigu,
 Vim, bam, bom...
 Vim, bam, bom..."

След него в група преминаха бившите му учители: математикът Граховац с голяма изтъркана чанта в ръце, прегърбен под товара на нерешените Гаусови проблеми; на главата си е завързал с четири възела карирана кърпа да го предпазва от слънчасване, а след това е забравил да я свали. До Херцег стигна и гласът на перчещия се Корольов, до който трмаво се търкаляше с една глава по-висока жена със съдран чадър за слънце: "Матушка вы моя, Степанида Викторовна! Да знаете ли вы как я уважаю вас! Кланяюсь низко вам в ноженьки, но покер, извините - не порок, а игра

общества..." След него минаха каруцари и файтонджии, на чиито коли отзад се качваше, когато беше малък (влачеха ги едри ширийски коне с лъснат косъм), а след това със скокове, които си броеше сам (е'но, две, три, четир'! Е'но, две, три, четир'!), претича Петър Бесарабич с две гири, а след него пристъпяше, в светъл панамен костюм и шапка "жирардо", дядо му, Хаджи-Баняц. В дясната си ръка носеше празно кехлибарено цигаре, а в лявата - дамаджана с оплетка от лико, с минерална вода; и майка му Оливера с бяла рокля, нежна и тайнствена като приспивна песен нани-на, и тяхната домакинка от мазето: водеше за ръка рахитичния си син, който имаше васеркопф-глава и тъжни бледи очи. И докато първата част на разтеглената върволица изчезваше в дъното на плажа, Херцег чакаше нови лица със същото болезнено нетърпение, както се очаква края на някакъв сън, който ни държи в неизвестност. Скоро покрай него премина известният градски фотограф, собственик на фото "Корзо", помъкнал на рамо тежък "Дагер" на статив. На гърба му висеше цяла подвижна изложба от негови шедьоври: семейства върху скала, моряци на платноходки и млади жени, яхнали странично магарета... На заден план - залез! Сам и загадъчен като годишните времена, които можеше да предвижда още преди да са настъпили, премина с походка на пич и Мони Пардо с легендарните си бели панталони, а след него клисарят от старата православна църква водеше сляп латернаджия, после - няколко семейства със заспали бебета в ръце, джуджето от бакалията до Катедралата, Сеадовият баща, Фуад-зарзаватчията и забрадената му жена, със сълзливи очи, а накрая и нафирканата компания от артисти и устни творци (Вторият гробар крачеше редом с останалите, само че в плитчината, обут с обувки и панталони! Хористката Жужа, с черна плисирана пола и скромна бяла блуза с жабо,

носеше подвързани с кожа ноти. Отправи му кратък безсрамен поглед) - пееха: "I tri su lara sun, i tri su lara sun!" - върволицата отминаваше, отминаваше и отминаваше, сякаш нямаше край, влачейки се като разбита войска, а всеки от тях се беше натоварил с нещо: плетени кошници, каквито вече никъде не се правят, тенджери за кафе и мляко, тенекии, на които се пекат баници и бюреци, сгънати стари одеяла и дамаджани за вода, гуми от камиони, кратунки и консерви; мъкнеха сиромашията си и преминаваха покрай Херцег, който желаше да извика нещо, да ги докосне, погали, но продължаваше да клечи като парализиран, без да знае дали наистина са те или някои приличащи на тях летовници от 1947 г., които тъкмо си отиват от плажа, защото е закладняло и защото е време за вечеря в почивната станция.

Това бяха всички онези, които го придружаваха и ободряваха в една част от пистата, по която спринтираше, от все сърце желаяйки да се отскубне от нищетата, всички онези, които му помагаша да стане това, което е днес, онези, които изоставаша след известно време, отделяха се и се отчуждаваха от него, умираха край състезателната писта, отляво и отдясно на бялата линия, която отделя състезателите от запаянковците, докато той тичаше, тичаше, сляп за всичко наоколо си, забравяйки бавните, щом се изгубеа от погледа му, и сега, ето ги - всички пак са тук, но в очите им не вижда нито укор, нито натякване, нито презрение, нито завист, че е успял да се добере до своята цел - само безмерно съжаление и безразличие.

И като се отдалечаваха по тясната чакълеста ивица, тъмната сянка на възвишението ги следваше по петите, докато от плажа не изчезна и последното слънчево петно, а всичко потъна в ранния сумрак.

Щом върволицата изчезна зад горичката, след нея остана мълчанието.

Трепереше от хлад.

Защо никога не им беше писал? Защо не беше се отбивал на гробовете им? Защо не направи нищо за онези, на които можеше да помогне и така да върне поне малко от всичко, което са направили за него? Беше им длъжник, сега без възможност да им върне дълга си.

Сигурно можеше да отпрати някакво послание към всички тях? Да напише в някой вестник защо не е успял да направи каквото и да било. На всички без адреси, на онези, които са се изгубили по света и в живота, и на мъртвите, и на живите, на техните наследници и роднини. Но уви! Много не знаеха или бяха чували за успеха му, само че изобщо не можеха да го свържат с онова кльощаво съседско момче, а освен това, повечето от онези, на които желаше да напише, никога не купуваха никакъв вестник, защото за тях беше прекалено скъпо!

Спомни си за сините пликове, в които мълчаливо разпределяха парите за вода, хляб и олио, наем и ток, планирайки две-три години предварително купуването на ново зимно палто, а освен това, кой щеше да му позволи да пише във вестник за лични неща и кой щеше да му позволи да се обърне към тях чрез своето телевизионно предаване? Свободата му беше ограничена. Можеше да бъде блестящ репортьор само в онази област, в която се очакваше да бъде такъв. Останалото лесно можеше да се нарече "злоупотреба със средствата за масова информация". Значи, отпадна и тази възможност.

Беше ли виновен? Цял живот се убеждаваше, че не е! Мислеше, че все ще им върне дълга, щом приключи с всички работи, които се трупаха, че ще вземе най-последно неиз-

ползваните си годишни отпуски и ще ги намери, където и да бъдат, ще им занесе подаръци и ще излиза вечер с тях в крайградските паркове, където свирят малки кафански оркестри, ще спи в онези същите дъхави постели, в които беше ношувал като момче...

- На всяка цена... - промълви, треперейки от хлад, но добре знаеше, че вече няма време за такова нещо.

В тишината, която настъпи изведнъж на опустелия плаж, той се почувства неловко. Сякаш от сумрака го гледаха множество очи. От децата нямаше и следа. Никъде никого. А все пак, усещаше как по кожата му лаят нечий погледи, и отново го обзе онзи забравен, за известно време потиснат, страх. Впрочем, този път по настръхването на косъмчетата по тялото, Херцег професионално надуши някаква опасност; това беше признакът, който обикновено му сигнализираше, че отнякъде го дебне смъртта. Изправи се на крака и бавно, уж безгрижно, се запъти с крачка на разхождащ се към дясната част на плажната подкова. Искеше да спечели колкото се може повече време и незабелязано да се добере до скалите, зад които сутринта беше скрил водолазния си костюм. Не се озърташе назад, за да не предупреди противника си, че го е разкрил. Добре знаеше, че страхът му не е безоснователен! С крайчеца на окото, през рамо, следеше люшкането на сведените клони. Зад зокумите и пиласорите го следяха блещукащи детски погледи. От време на време скритите се обаждаха един на друг с кратки пронизителни изсвирвания, и Херцег, сега вече напълно уверен, че се готви нещо опасно, усили, колкото се може повече ход, и вече беше съвсем наблизо до скалите, край които изплува сутринта, когато момчетата излязоха от сянка на прикритията си и, предвождани от възпитателите си, започнаха да го обкръжават. Пръстите му лудо трепереха, докато припряно намъкваше костюма, проклинайки, че

припряно намъкваше костюма, проклинайки, че няма талк предварително да посипе тялото си. Нахлузи плавниците, смъкна маската на очите си и пусна кислорода от резервоара, който предвидливо беше запазил за всеки случай. Панически проверяваше закопчалките и ремъците, превърнал се отново в човек-риба. Накрая затегна оловния пояс и се огледа още веднъж назад. Когато се обърна към плажа, последният слънчев лъч падна върху маската му, пречупвайки се мътно в замъгленото стъкло. И тогава чу викове: "Шпионин! Шпионин!" и видя как, тичешком, се приближават към него тъмночервени силуети, очертани от слънчевия залез. Тичаха от всички страни на селцето; момчета, старици с вили, мъже, които тичешком закопчаваха панталоните си и зареждаха старите си оръжия...

Съзря сред тях и Хайрия Пита, която със залитане куцукаше към него, мърдайки беззъбата си уста ("Нека Аллах спаси и онези, които бягат, и онези, които гонят!"); съзря разсеяния Граховац - дори и при преследването не беше се разделил с чантата си, гъвкавия Бесарабич и бърборещия Корольов, който вероятно раздаваше съвети от войната с японците, а зад всички тях стоеше отдалечената белезникава ивица от рокли - това са момичетата, излезли да видят как залавят шпионина. Стори му се за миг, че в сянката проблесна едно жълто копринено петно. "Какво съм им направил?" - помисли си той, но знаеше, че няма много време за размишления - беше подгонен заек, обкръжен от хайка, когото страхът напълно е парализирал. Обкръжаваха го от всички страни, оставяйки му само един изход - морето!

- Шпионин! Дръжте шпионина! - крещяха деца с мутираци гласове.

- Обкръбъбъбъбъжи! - чуха се виковете на възрастни мъже. - Иве, Мате, Йере! Обкръжете от онзи фланг...

"Значи мене ловят!" - помисли си той, но все още нищо не предприемаше, а само стоеше на скалата, надвесена над морето, в черния си гумен костюм, с маска на лицето и акваланг на гърба като марсианец, заловен в кражба на планетата Земя.

Търсеше с поглед своето момче, размисляйки как ли са го разкрили: сигурно онзи човек с пушката е намерил писмото ми с чудния адрес, вероятно са "притиснали" момчето и то се е раздрънкало за чудния часовник, какъвто никога не е виждало; трябваше вече да скочи във водата, а отлагаше този миг, желаейки още веднъж да види малкия Херцег, да види самия себе си и скоро той наистина СЕ видя - Херцег младши тичаше отляво и викаше: "Шпионин! Дръжте шпионина!", а малките му жили се издуваха на кльощавия му врат.

Морето беше тук, пред него, но той изобщо не можеше да се откъсне от скалата, чак докато пред краката му падна първо един, а след него няколко други камъка и видя как малкия Херцег се навежда и вдига остро парче от скала, в което жлеbove се врязваха като легла за пръстите, как този камък лети към него, блясвайки на слънцето, а след това усети удар по китката и чу хрускащия звук от разбития часовник, и без да чака повече нито миг, се гмурна под вода, оставяйки преследвачите си на десетина крачки зад себе си.

Забавено, като на филм, край него без никакъв звук потъна дъжд от камъни. Повече нищо не чуваше, освен къntenето на собственото дишане.

Спускаше се все по-дълбоко и по-дълбоко, гребейки съгласувано, само с една мисъл в главата: в кое ли време ще изплува сега?

(1975 г.)